

Asia: VN/18780/2023

Lausuntopyyntö valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman arviointiohjelmasta. (SOVA-lain mukainen ympäristöarviointi).

Lausunnonantajan lausunto

Onko valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman valmisteluun ja vuorovaikutuksen järjestämiseen näkemyksiä?

Satakuntaliitto pitää hyvänä, että liikennejärjestelmäsuunnitelman valmistelu halutaan perustaa ajantasaiseen tietoon sekä monipuoliseen yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen eri toimijoiden kanssa (ml. kunnat ja maakunnat, elinkeinoelämä ja yritykset, tutkimuslaitokset ja järjestöt).

Liikennejärjestelmän ja alueidenkäytön kehittämisen kytkeminen tiivistä toisiinsa on välttämätöntä. Liikenne 12 -valmistelussa tulee huomioida mm. ympäristöministeriön valmisteleva 'Alueidenkäytön kehityskuva'.

On tärkeää, että suunnitelman toimeenpanossa keskeisessä roolissa olevat Väyläviraston investointiohjelma, suunnitteluohjelma ja perusväylänpidon perussuunnitelma laaditaan valtakunnallisesti yhtenäisin kriteerein ja pohjaten liikennejärjestelmäanalyyseissä tunnistettuihin tarpeisiin.

Hyvä lähtökohta on myös se, että suunnitelmassa ei rajauduta pelkästään liikenteen hallinnonalan käytössä olevaan keinovalikoimaan, vaan hyödynnetään laajasti liikennejärjestelmän kehittämismahdollisuuksia.

Valtakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnitelmassa on tärkeää käsitellä myös alueellisia erityiskysymyksiä sekä kumppanuuksien ja yhteistyön vahvistamista liikennejärjestelmän kehittämisessä. Alueellisten ominais- ja erityspiirteiden huomiointi on perustettava ajantasaisiin tietoihin ja näkemyksiin.

Arviointiohjelman mukaan tässä suunnitelman päivitysprosessissa arvioidaan toimenpideohjelman sisältöä ja laajuutta sekä toimenpiteiden tarkkuustasoa, ohjausvaikutusta ja priorisointitarvetta. Tämä on tarkoituksenmukaista nykyisessä taloudellisessa tilanteessa. Muutenkin muuttuneessa toimintaympäristössä on ymmärrettävää, että myös suunnitelman strategisuutta pyritään vahvistamaan painotuksilla ja valinnoilla, joita liikennejärjestelmän kehittäminen vaatii.

Toimenpideohjelman laajuuden ja priorisointipainotusten muuttuminen ei kuitenkaan saisi johtaa siihen, että aiemmin tehty arviointi- ja priorisointityö tärkeiksi havaittujen hankkeiden osalta 'hukataan' kokonaan toimenpideohjelmasta, vaan mahdollisesti tässä tilanteessa 'karsittavien' hankkeidenkin toteutusnäkyä / sijoittuminen tulisi ilmaista jossakin yhteydessä. Entistä parempi ennakoitavuus ja pitkäjänteisyys valtakunnallisen liikennejärjestelmän kehittämisessä ja valtion toiminnassa on olennainen tavoite. Myös tavoite pyrkiä selkeyttämään valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman suhdetta toimeenpanevaan suunnittelutasoon on kannatettava.

Satakuntaliiton mielestä on arvokasta, että valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman päivityksessä kiinnitetään erityistä huomiota suunnittelun aikaiseen vuorovaikutukseen ja viestintään, ja ymmärretään vaikuttavuuden kasvavan, kun suunnittelua tehdään vuorovaikutteisesti ja vuoropuhelu on avointa. Vuorovaikutuksessa on huolehdittava kattavasta ja tasapuolisesta, alueellisesti ja eri sidosryhmittäin / toimialoittain edustavasta osallistamisesta valmisteluun. Kuulemisille on varattava riittävät valmistautumis- ja määräajat, ja vuoropuhelun oltava aitoa.

Arviointiohjelman mukaan tavoitteena on, että tuotettu arviointitieto on käytettävissä suunnitteluprosessin aikana. Tähän tulee kiinnittää erityistä huomiota vuorovaikutustilaisuuksissa.

Kohdistuuko voimassa olevan valtakunnalliseen liikennejärjestelmäsuunnitelman visioon tai tavoitteisiin muutostarpeita? Mikäli kyllä, millaisia muutostarpeita ja miksi? (Valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman arviointiohjelman sivut 10-11).

Liikennejärjestelmäsuunnitelman päivityksen lähtökohtana toimivat ensimmäisen, vuonna 2021 hyväksytyn liikennejärjestelmäsuunnitelman visio ja tavoitteet. Suunnitelman hyväksymisen jälkeen Suomen kansallinen ja kansainvälinen toimintaympäristö ovat muuttuneet merkittävästi, joten visiota ja tavoitteita on tarpeen vastaavasti päivittää tai täydentää.

Liikennejärjestelmäsuunnitelman visiossa ja tavoitteissa tulee tarkentaa ja paremmin huomioida geopoliittisen tilanteen muuttumisen ja teollisuuden nopeasti etenevän puhtaan siirtymän vaikutukset Suomen logistiikkajärjestelmän tarpeisiin.

Liikennejärjestelmä on tärkeässä roolissa toiminta- ja huoltovarmuuden sekä kokonaisturvallisuuden näkökulmista. Näitä näkökulmia ei ensimmäisessä liikennejärjestelmäsuunnitelmassa ole

nykytilannetta ajatellen riittävästi huomioitu. Suunnitelman päivityksen yhteydessä visiossa tulee huomioida mm. hallitusohjelman kirjaus:

”Hallitus kiinnittää entistä suurempaa huomiota liikenneverkon toimintavarmuuteen ja kriisinkestävyyteen. Vaihtoehtoisia kuljetusreittejä kehitetään ja niiden kapasiteettia kasvatetaan huoltovarmuuden turvaamiseksi kaikissa olosuhteissa. Korjataan tie- ja raide-verkon pullonkauloja kuljetuskapasiteetin kasvattamiseksi.”

Tavoitteissa tulee huomioida ulkomaankaupan ja kansainvälisen saavutettavuuden merkitys (erityisesti läntiset yhteydet), teollisuuden kuljetusten tarpeet, energiantuotantoalueet, sotilaalliset, turvallisuus- ja huoltovarmuustoiminnot, ja liikenneyhteyksien (kuten henkilöraide liikenteen) kehittämisen vaikutus osaavan työvoiman saantiin alueilla.

Onko suunnitelman vaikutusarviointiin ja SOVA-lain (8.4.2005/200 Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista) mukaisen ympäristöarvioinnin valmisteluun näkemyksiä?

Lausunnolla olevan arviointiohjelman mukaan vaikutusten arviointi on kytketty osaksi valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman valmistelua. Tavoitteena on, että tuotettu arviointitieto on käytettävissä suunnitteluprosessin aikana ja sen jälkeen. Satakuntaliiton mielestä tämä on erinomaista ja suunniteltu menettely mahdollistaa sen, että arvioinnin tuloksia on mahdollista hyödyntää osana suunnitelman laadintaa ja tehtävien ratkaisujen perusteluja. Arviointiohjelmassa on selkeästi kuvattu, miten suunnitelman vaikutusten arviointi on tarkoitus toteuttaa.

Nyt lausunnolla olevassa arviointiohjelmassa SOVA-lain 2 §:n mukaista ympäristövaikutusten arviointia on laajennettu siten, että vaikutusten arvioinnissa otetaan huomioon kestävän kehityksen ulottuvuudet, saavutettavuus ja kuljetusten palvelutaso sekä liikennejärjestelmän turvallisuus. Satakuntaliitto pitää hyvänä, että vaikutusten arvioinnin ulottuvuuksia on laajennettu erilaisia vaikutuksia laajemmin huomioonottavaksi. Näin toimien arvioinnista tulee riittävän kattava ja kokonaisvaltainen sekä erilaisia suunnittelun ulottuvuuksia paremmin huomioiva.

Arvioitaviin vaikutuksiin on syytä lisätä myös yhteis- ja kokonaisvaikutusten arviointia käsittelevä osuus. Tämä on tärkeää mm. kumuloituvien vaikutusten hahmottamiseksi. Lisäksi Satakuntaliitto pitää tärkeänä, että tietopohjan kokoamisessa, nykytilan kuvauksessa ja vaikutusten arvioinnissa otetaan huomioon alueelliset ominaispiirteet. Huomiota tulee kiinnittää myös alueellisiin vaikutuksiin ja miten erilaiset tavoitteet heijastuvat eri puolille Suomea. Laadukas vaikutusten arviointi toimii myös valittavien tavoitteiden ja ratkaisujen perusteluna.

Valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma on luonteeltaan melko yleispiirteinen ohjelma, mikä vaikuttaa luonnollisesti vaikutusten arvioinnin tarkkuuteen. Yksityiskohtainen vaikutusten arviointi tehdään esimerkiksi hankkeiden suunnittelun ja toteuttamisen yhteydessä tai maankäyttö-

ja rakennuslain mukaisessa alueidenkäytön suunnittelussa, ja tätä on hyvä korostaa myös osana suunnitelman laadintaa.

Vastuu ympäristövaikutusten arvioinnista ja ympäristöarvojen huomioon ottamisesta kuuluu hankkeen toteuttajalle. Niin ympäristö- kuin muidenkin vaikutusten kannalta on tärkeää, että liikennejärjestelmäsuunnitelmaa toteuttavien tavoitteiden ja hankkeiden vaikutukset, tehtyjen arviointien riittävyys ml. hankkeen toteuttamisen edellytykset (luvat, kaavat jne.), otetaan hyvissä ajoin huomioon osana liikennejärjestelmäsuunnittelun eri tasoja. Ympäristön tilaan haitallisesti vaikuttavat liikennehankkeet ja toteuttamistoimet tulee suunnitella siten, että mahdolliset haitalliset vaikutukset ympäristöön jäävät mahdollisimman vähäiseksi. Hankkeiden haitallisten ja ristikkäisten ympäristövaikutusten ennakkoinnissa, hallinnassa ja lieventämistoimenpiteissä tarvitaan laajapohjaista yhteistyötä sekä riittäviä selvityksiä.

Satakuntaliitto esittää, että luvussa 3.4. (Vaikutukset sosiaaliseen kestävyYTEEN) olevaan kohtaan koskien terveyttä ja hyvinvointia lisätään arviointinäkökulma, jossa kiinnitetään huomiota ihmisen elinympäristön viihtyisyyteen. Rakennettua ympäristöä ja maisemaa koskevassa vaikutusten arvioinnissa on tarpeen nostaa esiin myös maisema- ja kaupunkikuvaan kohdistuvat vaikutukset.

Luoma Marika
Satakuntaliitto